

Տարեկան՝ 10 ռուբլի, վեց ամիսը 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 Կ.
Թիֆլիսում ամիսը՝ 1 ռ., հատուկ 5 Կ.
Բաժանորդ գրուում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատունը:

Խմբագրություն հասցեն՝ Тифлис, Редакция „Нор-Даръ“

Կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (քաղեի տոն օրերին) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Ցայտարարությունները ընդունում են ամեն լիզոններով: Ցայտարարությունները բառերն՝ 2 Կ., լրիկամների համար՝ կրկնապատի:

«Նոր-Դար»-ի խմբագրատունը գտնվում է Բոլշայա-Վազալովոյայա փ. Ա. Գ. քաղաքապետարանի տաճարում, Այվազովի տանը, № 20, Սապեօրնի գործանոցի գիմնացիոն:

Ա Ջ Դ

Նրանց, որոնք դեռ չեն վճարել այս տարուայ ըստանորդագինը և նրանց, որոնց վրայ անցալից ապառիկներ են մնում, խմբագրությունս յիշեցնում է իրենց պարտքը:

ԲՈՎԱՆԳՆԻԹԻՒՆ

Առաջնորդող.—Վիլհելմ կայսրը և Վատիկանը:
Քրիստիան.—Նուրբեր:
Հայոց թատրոնի Բագուում:
Թիֆլիսի թիւնն և ք.—Բագու:
Նամակ Պարսկաստանից՝ Սալմաստ:
Քաղաքական.—Անիկոնականները: Փառատայի խնդիրը: Դրայֆուսի գործը:
Խառն լուրեր:
Հեռագրեր և թերթեր:
Բանասիրական.—Սպանիա և ալալիսին:
Տեղական տոներ:
Յալաքարական թերթեր:

Թիֆլիս, 14 հոկտեմբերի 1898 թ.

ՎԻԼՀԵԼՄ ԿԵՅՍՐԸ ԵՒ ՎԱՏԻԿԱՆԸ

Երկուսից թերթերն արդեն հեռագրական լուրերով հաղորդում են Վիլհելմ կայսրի 4. Պոլիս հասնելու և եղած փառաբանությունները: Հեռագրերից երևում է, որ Վիլհելմ կայսրը և կայսրուհին շատ ուրախ են և զոհ սուլթանի ընդունելությունից: Երևում է, որ թերթերի վրայ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՊԱՆՈՒԱԾ ԱՂԱԽՆԻՆ

Վ Ի Պ Ա Կ

III*)

Երկի բարեկամություն պատմածի աղբյուրներից մեկը, ես ամենից առաջ նախընտրեցի ինքնուրույն և զարմացալի, որ Գաբրիելը տարբերակ բան էր տեսել այդ յոթերկու մէջ. յոթերկու սովորական բարակ, երկայն և ուղղաձիգ: Բայց այդ յոթերկու ճշմարիտ որ տպավորել էին երկի նրա համար, որ, իրար մոտեցած, գրեթե իրար հետ միացած, եթէ դաժան չափով, գտնէ շատ խիստ արտաբայություններ էին տալիս նրա նուրբ գեղարվեստական զգացմանը: Անկողնում յամառութիւն և կամքի ոյժ էր արտաբայում նրա հայացքը.—սուր, կասկածոտ և թափանցող: Նրա հայա-

խորը տպավորութիւն է գործել Վիլհելմ կայսրին իր արտաբայում, և 4. Պոլիս գերմանական դադուլը հրճում է: Կայսրը և կայսրուհին սուլթանից բաժանուելով արդէն ճանապարհուել են Երուսաղէմ:

Ինչքան էլ որ պնդեն, թէ Վիլհելմ կայսրի ճանապարհորդութիւնը քաղաքական նպատակով է, այնուամենայնիւ արտաբայի գործերը մինիստր ֆոն-Բիլովի ներկայութիւնն արդէն ցոյց է տալիս, որ այդ ճանապարհորդութիւնը քաղաքական շատ ուրուշ նպատակով է կատարուում:

Կայսր Վիլհելմի հետեւողները բոլորն էլ ստացան սուլթանից առաջնակարգ շքանշաններ և ինքը ֆոն-Բիլովը իւր ձեռքով ներկայացրեց պրուսական Սև Արծուի շքանշանը մեծ վեզիրին, որ պարգևել է կայսր Վիլհելմը: Ո՛վ կըստարար, բայց սուլթանները մէջ ամենից աւելի յարգել է երկուսից մեծ տէրութիւնները մօտ սուլթան համարը:

Ինչ հետեւանք էլ որ ունենալու լինի գերմանական երկտասարդ կայսրի ճանապարհորդութիւնը, այս մէկն այժմ հաստատ է, որ առաջիկայում, թէկուզ մի քանի տարի շարունակ, Թիւրքիայի հետ գործ ունեցողը պէտք է ի նկատի ունենայ ամենից առաջ Բիլովի կարիքները քաղաքականութիւնը և գերմանական շահերը:

տորէն բարձրացած գլխին միանգամայն համապատասխանում էր՝ արտաբային—բարձրահասակ, բարեկազմ, բայց բարակ իրանին անհամաչափ փաթեթով կրծքով: Բարեկամ չէր սխալուել. Սառան եթէ քառանկիւ ապրիկան չլինէր, քսան-քսաներկու անգամաճառ կըլինէր: Նա ներս մտաւ ջղային քայլուածքով և ներս մտնելիս գլխի մի շարժումով դէպի մէջքը ձգեց ուսի վրայ ընկած հաստ գլխակը:

Նրան տեսնելուն պէս Գաբրիելը վեր թռաւ տեղից, վազեց դէպի նա, ուղեց ձեռք տալ, բայց որովհետեւ Սառան իւր հայեացքն ինչ էր ուղղել, ձեռքը յետ դաշնեց և շէշնաց:

—Այս... այս իմ բարեկամն է... անցալ օրը որ ասացի:

Մինչդեռ ես կը մօտենայի Սառային, որ ներկայանում նրան, նա նոյն ջղային արագ քայլուածքով ինքը մօտեցաւ ինձ, տղամարդու պէս ամուր սեղմեց ձեռքս, որի ժամանակ զգացի, որ նրա մատները յիշատի խիստ երկար են, առանց մի խօսք անգամ արտասանելու՝ նստեց մօր կողքին և սկսեց պնդել-պնդել նայել ինձ իւր յամու, կարծես գալաքացած, աչքերը

երբ Վիլհելմ կայսրը դեռ Բերլինից Պոլիս չէր մեկնել, Արեւելքի կաթողիկոսների խնամակալութեան խնդիրն յարուցուեց: Գերմանիան իրեն հպատակ կաթողիկոսների պաշտպանութիւնը Արեւելքում իւր իրաւունքն համարելով, Փրանսիան չկամեցաւ ընդունել այդ, առարկելով, որ Փրանսիայի աւանդական իրաւունքն է պաշտպանել Արեւելքի բոլոր կաթողիկոսներին: Ինչ ազգութեան որ պատկանում է ինչ պետութեան որ հրապարակում լինէին: Վատիկանն անցաւ Փրանսիայի կողմը և Հռոմի պապը, կարդինալ Լանտի-էին ուղղած մի կոնդակով Գերմանիայի պահանջը մերժելով՝ ճանաչեց և հաստատեց Փրանսիայի՝ Արեւելքի կաթողիկոսներին պաշտպանելու իրաւունքը:

Էներգիայով և շտապ գործերը պրուսական յատկութիւն է: Բերլինում Վատիկանի այդ վարմունքից չբողոքեցան և այդ բանի մէջ տեսան Փրանսիական կառավարութեան ձեռքը, և ֆոն-Բիլովն իւր մեծ կողմը, որ Վատիկանում պապի մօտ գերմանական դեսպանն է, յետս կաշեց:

Վատիկանում տեսան, որ Փրանսիայի օգտին բունած ընթացքն իրենց օգուտ չի բերելու և Գերմանիան պիտի գործէ ընդդէմ Վատիկանի, ուստի յետ կանգնեցան իրենց բունած ընթացքից, և, շնայելով պապի վերը յիշած թղթին, Վատիկանը յայտարարեց, որ ինքը Գերմանիայի Արեւելքում կաթողիկոսներին պահպանելու իրաւունքը ճանաչում է:

Բունած ընթացքն հասկացալ խեղճ բարեկամիս գլուխները, իրար և, երբ այդ աղիւլի պնդել-պնդել նայում էր քեզ, դու չէիր կարող նայել նրան. իւր սուր, անթաքն հայեացքով նա կարծես կատակածում և քննում էր, և այդ հայեացքին առանձին ոյժ էր տալիս այն հանգամանքը, որ նա պնդել-պնդել նայելիս ամենից չէր խօսում. նա լուռ հիպնոսահարում էր, և այդ միջոցին, նրան շնայելով էլ, զգում էիր, որ ընկճում ես նրա առաջ, որ նրա մէջ մի բան կայ, որը ճշմունք է քեզ:

Այնպիսի ներս մտնելուց յետոյ, մայրը վեր կացաւ և դուրս գնաց: Սառան ներս մտնալուց դրեց մի երկար, անհաշտ հայեացքով: Պարզ երևում էր, որ նրանք ասում էին իրար, և Սառան ամենից չէր ծածկում այդ բանը:

Բարեկամս գրպանից հանեց երեքհարկուրուրսուն տարբարանի առուիւր, բայց արեց և դրեց հորմանցով առաջ, սեղանի վրայ, որի մօտ մենք նստած էինք երեքս: Ապարանջանի մէջ հագցրած խոշոր շողակներ իրեն շրջապատող բազմաթիւ մանր շողակների հետ ճեղքի լոյսի տակ պարզացր խոշոր աստղի

Այդպիսով Գերմանիայի և Վատիկանի միջև ընդհարումն ստացաւ իւր խաղաղ լուծումը և Բերլինի կարիքները տարաւ յաղթանակը:

Այդ կողմից էլ Գերմանիայի օգտին գործը վերջացրած՝ Վիլհելմ կայսրը մուտք է գործում Երուսաղէմ, որտեղ և կըհաստատուի այն քաղաքականութիւնը Արեւելքի վերաբերութեամբ, որին հետեւում է «նոր կուրսը»:

Այդ «նոր կուրսը», շատ քաղաքագէտների և լրագրողների ասելով, իբրեւ թէ դէմ է «հին կուրսին», Բիսմարկի քաղաքականութեանը. բայց դա ըստ երեւոյթին այդպէս է. քաղաքականութեան մէջ խորը թափանցողը կըտեսնէ, որ «նոր կուրսն» իսկապէս «հին կուրսի» հարազատ գաւազը, նրա հետեւանքն է:

Գերմանիան իբրեւ նոր կայսերութիւն կազմակերպուեց, ինչպէս կայսրութիւն՝ ոյժի վրայ հիմնուած: Այդ ոյժը մեծացաւ և բնական օրէնքով ընդարձակուելու է ձգտում: Արեւելքը, Ասիան շատ յարմարութիւններ ունին գերմանական առեւտրական և կուլտուրական շահերին ծառայելու: Երկրորդը գերմանական կայսրութիւնը համաշխարհային քաղաքականութեան հոսանքի մէջ է մտել և ուղում է տիրապետել:

Արեւելքի այն ազգերը, որոնք Անգլիայի, Փրանսիայի անունով են կրկնում, միջոց ունին շատ բան տեսնելու և շատ բան մտածելու...

հրաշալի նուրբ գոյններով:

—Այս մեր խաչերը որ նուէն է,—ասաց Գաբրիելը, տարբերակ կերպով կարմրելով:

Այնպիսի նայելի նրան. եթէ կատակ էր անում, շատ յիմար կատակ էր: Կարծես նա հասկացաւ ինձ և, չզիտեմ յիմարաբար, թէ խորամանկութեամբ, ժպտալով նայեց ինձ:

Բարեկամս կատակ է անում, օրերը, —ասացի ես, դառնալով Սառային, որը իւր յամու հայեացքով նորից սկսեց էր նայել ուղղակի աչքերիս:—Այդ ինքն է գնիւ և ինքն էլ նուիրում է ձեզ:

—Որը դու յիմարութիւն անուանեցիր,—վրայ բերեց Գաբրիելը և խիստ ուրախ ծիծաղեց:

Այդ լուրջին նա ինձ վրայ իսկը իգծով տպաւորութիւն թողեց:

Սառան իւր հայեացքը նրա վրայ դարձրեց և դարձեալ ոչինչ չասաց. նա կարծես թէ զարմացած էր և չէր հասկանում, թէ ինչ էր խօսում մենք: Առաջը դրած ապարանջանի վրայ ամենից ուշադրութիւն չդարձրեց:

—Լաւ, ապարանջանը որ ես եմ նուիրում, հապա մյո ով է նուիրում,—ասաց

Հոկտեմբերի 1-ից ց31-ն դեկտեմբերի «Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրում ևւ վճարում են 3 ռուբ. 50 կոպ.:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Հոշակաւոր ուսու վիպասան գրաֆ Լ. Տոլստոյը իւր յատուկ ձեռքով գրած մի նամակ էր ուղարկել «Եղբայրական օգնութիւն» Թիւրքիայում վնասուած հայերին՝ ժողովածուի խմբագրին: Այժմ, ինչպէս իմանում ենք «Ռուսով. Վեդ.»-ի մէջ տպուած մի յայտարարութիւնից, այդ նամակը ծախում է «բարեգործական նպատակով», երկի դարձեալ թիւքահայերի օգտին:

Վրաց եպիսկոպոսներից մէկն աւ օրերս սկսել է առանձին գրկոյններով հրատարակել թէ ինչպէս է Արգոլիսի և Աջարայի շրջանում վրացիների մէջ տարածուել մահմեդականութիւնը: Սոյն հետաքրքիր յօդուածները մաս առ մաս լոյս են տեսել «Եկեղեցի» թերթում օրանից երեք տարի առաջ:

Փրանսիայի մինիստրութիւնը, «Վաւկադ»-ի ասելով, Կովկասի գլխաւոր վարչութեանն է ուղարկել նրա եղբայրացութիւնն իմանալու «Թիֆլիսի նախարարին» արգիւնները ընկերութեան կանոնադրութեան ծրագիրը. ընկերութիւնը, ինչպէս յայտնի է, հիմնում է աղքատներական սկզբունքներով Թիֆլիսի մի քանի վաճառականների նախաձեռնութեամբ:

Երկրագործութեան և տնտեսական կառուածների մինիստրութիւնը մտադրութիւն ունի կող տարաւայ սկզբից Սև ծովի նահանգում, Սև ծովի ափերում էլի մի նոր հողաբաժին յամակցելու՝ մասնաւոր անձերին տալու համար, որպէս զի այնտեղ այդիներ ու պարտէզներ աճեցնեն: Այս նոր հողաբաժինը գտնուում է Թուրքիայի մօտ: Բացի այդ, նոյն մինիստրութիւնը մտադրել է ժամանակով այդպիսի հողաբաժիններ յատկացնելու Բաթումի շրջակայքում:

Գաբրիելը, շտապով վեր կացաւ, գնաց արժուի վրայից վերջից շաքարեղէնի բոնետիները, թղթի փաթեթը դէն շւարտեց և բերեց դրեց Սառայի առաջ:—Այս հօ դու ես նուիրում:

Արդէն համը տարաւ: Երջանկութիւնից բոլորովին յիմարացել էր և չէր նկատում, որ աւելի ու աւելի էր աղքատեցնում Սառային իւր վարմունքով: Թէկ այդ աղիւլիւ դեռ ես ոչ մի խօսք չէր արտասանել, բայց այն հայեացքից, որով նա նայում էր մերթ իւր փեսացուն, մերթ ինձ, տեսնում էի, որ իրարի բաւականին խեղացի և կրթուած աղիւլի պիտի լինի, և ես դարձանում էի, որ նա համաձայնել էր այդ իղիօտի կինը լինելու: Բայց որ Սառան ամենից չէր հաւանում իւր փեսացուն և նրա վրայ նայում էր բարձրից, նոյն իսկ արհամարհանքով, այդ ես տեսալ յետոյ, երբ նա սկսեց այլ ես ոչ մի ուշադրութիւն չդարձնել Գաբրիելի վրայ:

Սակայն ես գլխաւորապէս իմ հոգսումն էի. բանն այն է, որ ես վախենում էի, թէ մի գուցէ ընկերս իւր յիմար վարմունքներով իմ վարկն էլ ձգի Սառայի առաջ, որը, դարձանալի է, մի-

Նոյն միջոցառումները երկրագործութեան զեղարկումներին միջոցները նշանակել է 3,500 ռ. տարեկան նպաստ մինչև 12 տարի՝ Աստուծոյն համար պարտիզանական ուսումնարանի պահպանութեան համար:

Կովկասի մի քանի գաղութներում եղջիրաւոր կենդանիները մէջ ժամատար հիւանդութիւնը հետզհետէ լայն ծաւալ է առնում և մեծ վնասներ պատճառում երկրագործներին և հովիւ գլխավոր հոտաբերութիւններին: Այդ բանի առաջին առնելու համար անհրաժեշտ է յատուկ կազմուած յանձնարարական անձնակազմի ձևում անհրաժեշտ է յատուկ կազմուած յանձնարարական անձնակազմի ձևում անհրաժեշտ է յատուկ կազմուած յանձնարարական անձնակազմի ձևում:

Մի քանի խոշոր մասնավորներ ուր հարկին է դիմում են արկի, որ իրենց իրաւունք տալու Պարսկաստանից մեծ քանակութեամբ ոչխար գնելու և անցկացնելու Անդրկովկաս:

Թաւրիզի ստացած տեղեկութիւնները իմանում ենք, որ այնտեղ խիստ տարածուած է աշքացաւ հիւանդութիւնը, մանաւանդ պարսկերէնի մէջ:

Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդը իւր վերջին հոկտ. 12-ի նիստին որոշեց.

1) Խմբիկներին խանութներին տուած տուրքը 20 օ-ով աւելացնել:

2) Ուր հարկին է միջնորդել Թիֆլիսի հաւաքար քաղաքամասում պարզմանադէմը բանալու՝ խոտանալով տարեկան քաղաքային գումարներից 6,000 ռ. նըպաստ յատկացնել:

3) Թիֆլիսի հարկաւորացի պատմութիւնը գրելու մասին վարչութեան տրուած գեղարուեստ հաստատել և յանձնել յանձնարարութիւն ու վարչութեան, որ կազմին այդ մասին խմբագրական մասնագործով:

Կովկասեան աղէկանց իրաւաստի խորհուրդն յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ կիրակի օրը, հոկտ. 18-ին, օրուայ 12 ժամին պէտք է քուէարկութիւն լինի կուրսերում երկու բաց տեղերի համար: Քուէարկութեան կենտրոնական տեղակայումները կ'առաջարկեն:

Թիֆլիսի հայթիւնները գիտել են քաղաքային վարչութեանը խնդրելով որ հացի գները բարձրացնեն, որովհետեւ Ռուսիայից ալիւր քիչ է գալիս և եկածի էլ գները թանկանում են:

Վաղիկակազմի Թիֆլիսի երկրաւոր անգլիկան Դիմիտրի, որ քաղաքային վարչութիւնը է գնել ձիաբարձը համար:

միայն այն բանով, որ չէր խոսում և շարունակ գործնած գիտում էր, —մի տեսակ անորոշ երկիւղ էր ազդում և ստիպում էր մարդու շատ զգոյշ լինելու:

Այդ պատճառով շտապիցի վերջ տալ Գաբիւնի լիւթարութիւններին և, օգուտ քաղելով այն հանգամանքից, որ այդ քուէլին ձեռքումն էր ժուլ Սիմոնի գլխից, հարցրին.

—Այս գործ էր կարգում, օրիորդ:

—Այ, —պատասխանեց նա:

Նրա ձայնը բաւական կոպիտ էր և անախարհ:

—Հապա ինչու էր այստեղ դրած, —մէջ ընկաւ Գաբիւնը:

Սառան, նրան պատասխանելու տեղ, ինձ գիտեց.

—Մի ընկերակցի ունեւ, նա էր խնդրել կարգաւոր, այս երեկոյ վերադարձնել:

—Ուրեմն քիչն է, —ախարհ մօտ քաշելով հարցրեց Գաբիւնը:

Այդ եղանակով գիտում, ըստ երեւոյթին, բաւական վերաբերման թուաց Սառան: Նա իւր երկայն բարակ յոնքերը կիսեց, ձեռքերը խաչեց կրծքին և,

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ ԲԱԿԻՈՒՄ

«Երկրորդ երկրաւորութիւն»։ «Փաստարանի մօտ»։

Բազուի գրաւարկական խումբը հոկտ. 10-ին ներկայացրեց Նեւոսի «Երկրորդ երկրաւորութիւն» գրաւարկ և «Փաստարանի մօտ» ծիծաղալիք վարկից: Առաջին գրաւարկի մօտին անցնելով տեսնուեցին երկրաւորութիւն խումբի ներքին իրաւունքները, ըստական և գրաւարկական արժանաւորութիւններն ու գեղարուեստական թերութիւնները: Սակայն այս անգամ էլ աւելորդ չենք համարում կրքիւն, թէ որքան անմիտ և հակադէմագրուեստական է վերջին մեղադրանքաւորը, չգիտեցող գործողութիւնը, որ բացի հողի պարտիզան, ներառելը ցրեցիւղ և հոտաբերութիւնից է ժամադրել արտասուք թափել տայուց, ոչինչ չի ըստնադրում իւր մէջ: Խմբի գլխավորը խոսեմաբար գէշ էր ձգել այդ գործողութիւնը, սակայն ահա վերջին օրերը Բազուի թատրոնի կենտրոն խիստ հետաքրքրուող մի խումբ տիկիները, զբոսաւորումով գիտել ինչ միտումներից թէ այս կամ այն անհատականութեան խնամադրել խնդրանքից, գիտել են և խնդրում, որ վերջին գործողութիւնն էլ ներկայացնուի: Մարդ ապշում, զարմանում է մեր վարկական տիկիների ճաշակեց...:

Սակայն թոյններ հայ տիկիները գլխաւորութեան ներքութիւնները և անցնելը ներկայացմանը: Գերասիմների խաղի մասին էլ քիչ բան ունենք տեսնել, որովհետեւ անցնել տարի համարեմ թէ նոյն անամարդով խաղացել են վերոյիշեալ գրաւարդը, այն փոփոխութեամբ սակայն, որ պ. Սեդեանը կատարում էր Գոտովի—հօր գերը, իսկ իւր անցնող տարուայ օրը գերը (Վերալի) կատարում էր թատերաւոր պ. Վարդանան: Խաղի ընդհանրապէս լաւ անցաւ, պ. Սեդեանը նոյն յաջողութեամբ կատարում էր հօր գերը, որպէս և որդինը անցնելներում: Օր. Վարդիկի, Մարի-Հրանդի, Վարդուհի, տ. Սիւրանդի և տ. Միկեանի և այլք արդէն յայտնի կլինին ընթերցողին իրենց գերակատարութեամբ. մանաւանդ առաջին խաղի մէջ աւելի ուսումնասիրութիւն և փոփոխութեան աշխիւ ընկնող հեռերը էին նշմարուում: Իսկապէս հետաքրքրական է թատերաւոր պ. Վարդանանի խաղը, իրեն մի ինտելիգենտ անհատականութեան, որ ուսուցչական առաքելից անջատուած կամենում է նուիրուել բեմին: Զատ միւլթարական է, որ կրթութիւն ստացած անհեր, չհնչուելով հասարակաց կարծիքի տակ՝ հանդէս են կանխում գալ: Բիշ երկրաւորները կան, որոնք ապագայ

յում կարող են բնի պատկանելի ոյժ կազմել, բայց խուսափում են բեմից՝ մի կողմից ճշունելով հասարակաց կարծիքի տակ, միւս կողմից՝ խուսափելով գերաստանական-բեմական կենսից և նրա առանձնայատուկ պայմաններից... Բայց այս բոլորը մի կողմը թողնենք:

Գ. Վարդանանի խաղի ընդհանուր տպաւորութիւնը գոհացուցիչ էր, մի քանի մոմենտներում տպաւորիչ բաւականին: Առաջին ակն յայտնական կայուցանելու համար, վերջինից խաղի էական կողմերը. պ. Վարդանանը մանաւ է, ինչպէս առում են, գերը մէջ և համակուած այն հողաբանական ներքին պայմաններով, որոնք անհրաժեշտ են գերին՝ նրա խաղի մէջ երևան էր գալիս զգացմունք և ոգևորութիւն, մի պայման, որ շատ կարեւոր է գերաստանի ստանձնած գործի լիութիւն պատկերացման համար: Երկրորդ նպատակը կէտը նրա խաղի մէջ ձայնին համապատասխան արտայայտութիւն տալն է՝ վշտի, բարկութեան և այլ հոգեկան յուզեր արտայայտելու ժամանակ: Աւելացնելով նաեւ, որ միտումն յաջող էր, մանաւանդ որ այդ միտումն մեծ գեր են կատարում աշխիւ, յոնքերը շարժումները, որոնք հրաշալիութեամբ էին պ. Վարդանանի ցանկութիւններին, և յաջող կերպով: Այս բոլորը պարտին խաղի գերական կողմերն էին, այսպէս ստան: Իրեն նոր հանդէս եկող՝ անփորձ է անկատար. Զեքը, շարժումները, մանաւանդ ձեռքի շարժումները շատ անհաշիւ են և կարտարութիւն փոփոխութեան: Քայլուածքը, ինչ հոգեկան մոմենտներում էլ որ արտայայտուելու լինէր, մի տեսակ սրունթոյ, շնչուտակի և յանկարծական բնուրութիւն ունէր, որ գեղարուեստական տեսակէտից անփորձիկ տպաւորութիւն չի թողնում, եթէ աւելին չասնենք: Այս վերջին թերութիւններն ի հարկէ, կանցնեն, կրկնական ժամանակով, խորապէս ուսումնասիրութիւնից և լաւէ կերպով գործին անհատուր լինելուց յետոյ:

Գլխաւորն այն է, որ պարտին մէջ նշմարում է գերաստանական շնորհ, և նրա ընդունակութեան շափել ու հաշիւ մօտին կարելի է վերջնական գաղափար կազմել մի քանի տեղում տեսնելուց ետ: Առաջին ակն յայտնական կայուցանելու համար, վերջինից խաղի էական կողմերը. պ. Վարդանանը մանաւ է, ինչպէս առում են, գերը մէջ և համակուած այն հողաբանական ներքին պայմաններով, որոնք անհրաժեշտ են գերին՝ նրա խաղի մէջ երևան էր գալիս զգացմունք և ոգևորութիւն, մի պայման, որ շատ կարեւոր է գերաստանի ստանձնած գործի լիութիւն պատկերացման համար: Երկրորդ նպատակը կէտը նրա խաղի մէջ ձայնին համապատասխան արտայայտութիւն տալն է՝ վշտի, բարկութեան և այլ հոգեկան յուզեր արտայայտելու ժամանակ: Աւելացնելով նաեւ, որ միտումն յաջող էր, մանաւանդ որ այդ միտումն մեծ գեր են կատարում աշխիւ, յոնքերը շարժումները, որոնք հրաշալիութեամբ էին պ. Վարդանանի ցանկութիւններին, և յաջող կերպով: Այս բոլորը պարտին խաղի գերական կողմերն էին, այսպէս ստան: Իրեն նոր հանդէս եկող՝ անփորձ է անկատար. Զեքը, շարժումները, մանաւանդ ձեռքի շարժումները շատ անհաշիւ են և կարտարութիւն փոփոխութեան: Քայլուածքը, ինչ հոգեկան մոմենտներում էլ որ արտայայտուելու լինէր, մի տեսակ սրունթոյ, շնչուտակի և յանկարծական բնուրութիւն ունէր, որ գեղարուեստական տեսակէտից անփորձիկ տպաւորութիւն չի թողնում, եթէ աւելին չասնենք: Այս վերջին թերութիւններն ի հարկէ, կանցնեն, կրկնական ժամանակով, խորապէս ուսումնասիրութիւնից և լաւէ կերպով գործին անհատուր լինելուց յետոյ:

Գլխաւորն այն է, որ պարտին մէջ նշմարում է գերաստանական շնորհ, և նրա ընդունակութեան շափել ու հաշիւ մօտին կարելի է վերջնական գաղափար կազմել մի քանի տեղում տեսնելուց ետ: Առաջին ակն յայտնական կայուցանելու համար, վերջինից խաղի էական կողմերը. պ. Վարդանանը մանաւ է, ինչպէս առում են, գերը մէջ և համակուած այն հողաբանական ներքին պայմաններով, որոնք անհրաժեշտ են գերին՝ նրա խաղի մէջ երևան էր գալիս զգացմունք և ոգևորութիւն, մի պայման, որ շատ կարեւոր է գերաստանի ստանձնած գործի լիութիւն պատկերացման համար: Երկրորդ նպատակը կէտը նրա խաղի մէջ ձայնին համապատասխան արտայայտութիւն տալն է՝ վշտի, բարկութեան և այլ հոգեկան յուզեր արտայայտելու ժամանակ: Աւելացնելով նաեւ, որ միտումն յաջող էր, մանաւանդ որ այդ միտումն մեծ գեր են կատարում աշխիւ, յոնքերը շարժումները, որոնք հրաշալիութեամբ էին պ. Վարդանանի ցանկութիւններին, և յաջող կերպով: Այս բոլորը պարտին խաղի գերական կողմերն էին, այսպէս ստան: Իրեն նոր հանդէս եկող՝ անփորձ է անկատար. Զեքը, շարժումները, մանաւանդ ձեռքի շարժումները շատ անհաշիւ են և կարտարութիւն փոփոխութեան: Քայլուածքը, ինչ հոգեկան մոմենտներում էլ որ արտայայտուելու լինէր, մի տեսակ սրունթոյ, շնչուտակի և յանկարծական բնուրութիւն ունէր, որ գեղարուեստական տեսակէտից անփորձիկ տպաւորութիւն չի թողնում, եթէ աւելին չասնենք: Այս վերջին թերութիւններն ի հարկէ, կանցնեն, կրկնական ժամանակով, խորապէս ուսումնասիրութիւնից և լաւէ կերպով գործին անհատուր լինելուց յետոյ:

ախարհ մի քիչ յետ քաշեց:

—Դու վերաւորութիւնը, — անհամարձակութեամբ հարցրեց նա:

—Ես չեմ սիրում, երբ ինձ հարցաքննում են, —բաւական կուզուածութեամբ, առանց նրան նայելու, պատասխանեց Սառան:

—Ցեղայն և քիչ երբ հարցաքննեցի, —թոթովեց ինքն ինքն:

—Դուրս ալ բաւական հարցեր կ'աղագնէ եմ ես այն գերը: Ինչ, չպէտք է կարգացած լինէի:

Բարեկամս բաւական կուշ եկաւ:

—Ես... ներքութիւն... ես չեմ կարծում... Ես հարցրել արեւել... Եթէ գերտեսակ... ներք, խնդրում եմ:

Աստուած գիտէ, թէ ինչով պիտի վերջանար այդ տարօրինակ ընդհարումը, եթէ այդ ընդդէմ չմանէր Բազուականը:

Ինչո՞ք բարեկամս այնքան շփոթուած էր, որ բոլորովին մոռացաւ ինձ ներկայացնելու իւր աղաղայ անհրաժեշտ: Այդ պատճառով ներկայացայ ինքս անձամբ:

Բարձրահասակ, բայց մէջքից խիստ կրկնութիւն, ուղեք մի բան տեսի, բայց ուսուցած, արդէն ծերացած մարդ էր,

երկատարող փաստարանների առաջ, (իսկ Բազուի ինժեներներն ու սրանց նմաններն առաջ), անհատաւորութիւններն ու ուրիշների սենեակները շատ օրերը և այլն և այլն յառաջադիմական շարժումներ, որոնք հակադիմական քայլեր են անում, մանաւանդ վերջերս, թէ մեր քաղաքներում մասնաւորապէս և թէ ամենուրեք ընդհանրապէս... Ի պատիւ գերաստանների պիտի ասենք, որ առանց բացառութեան գործարկի և չափազանց աշխուժ կատարելուն իրենց զերեքը: Ուր էր, եթէ գրաւարկներն ու լուրջ կոմիտեներն էլ այսպիսի յաջողութեամբ ներկայացնուէին մեր բեմում:

Զմ. Խաչատրեան.

Բազու, 12 հոկտ.:

ԹԵՂԵԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱԳՈՒ, 11 հոկտեմբեր. — Երբ տարի առաջ, Բազուի հայ հասարակութեան խնդրաւորի համաձայն, քաղաքային վարչութիւնը քաղաքի շրջաօրէք մօտում եկեղեցի կառուցանելու համար գետին նշանակեց, որը մինչև այսօր ամալի է մնում:

Բացի անդային «Կապու» թերթի յայտարարումից, այսօր, պատարաւին, հայր Գեղամիան ծանուցում տուեց, որ պատարաւից յետոյ հասարակութիւնը ժողովի եկեղեցուն կից սենեակը և մարդիկ ընտրեն, որպէս ինչ ձեռնարկին շինութեանը: Տէր հայրն ակնարկեց և այն, որ, եթէ անտարբեր գտնուեցին գէպի ժողովը և երեք տարին լրացաւ, այն ժամանակ քաղ. վարչ. յետ կանոն գետնից:

Ժողովը բացեց հայր եղիչին հետեւալ խօսքերով. «Զամախու կոմիտեի խօսքերով 17-ի դրութեամբ պիտի ընտրուին մի քանի մարդիկ, այժմ մեծ կանխում էք, ընտրեցէք»: Ընտրութիւնն սկսուեց առանց քուէարկութեան, և ընտրուեցին հետեւալ պարսիկները. Գրգուր Զարաբանդեան, համարաձու Մեղի-Քեան, Գորգու Զուկուեան, Աստուածատուր Գոլուեան, Միքայէլ Ունանեան, Գրգուր Աղանեան և Գրգուր Թումանեան: Ընտրութիւնից յետոյ, հայր եղիչն ժողովի փոխից հետեւալ խօսքերով. «Մենք, պարսիկներ, առաջին եկեղեցուն շինութեան համար պ. համարաձու Մեղի-Քեանի ձեռնարկին փող ունենք (քանակութիւնը չափաւ), իսկ եթէ այդ փողը կը կարգաւորուի, այն ժամանակ կը լինի գրեթէ զի հրաման տալ հանգամանակութիւն տեսնելու»:

Մենք ի սրբէ ցանկանում ենք ընտրուած պարսիկներն հոռուց և յաջող

բոլորովին սպիտակ մաղերով, ծիծաղաւոր կերպով և երկարալիւն սրբութեամբ Բարութիւնը կաթում էր նրա դէմքից: Ինձ ընդունեց վերին տասնամիակ սրբաւր կերպով:

Ստան կարծես հօրն էր մնում. նա վերկացաւ, իւր անդը տուեց հօրը և անմիջապէս դուրս գնաց:

—Օհ, նուր էր բերել, —բացականչեց Բազուականը, տեսնելով սրբանի վրայ, բաց տուրի մէջ գրեւոր ապարանջանը: Նա վերցրեց, կարճ ժամանակի դիմեց, առաջուց աշքերին ակնոցներ գնելով. դիմելուց յետոյ վարդ գրեց և յետոյ բաց արաւ շարքաղէնի ընտրուեցին, որպէս և էլ կարծում, —ասաց երկու, ինչպէս և էլ կարծում, —ասաց նա և, մտերմաբար ժպտալով, կամայ խից Գաբիւնի ունին:

Բայց Գաբիւնը գիւս ևս չիթումուած էր. վերին տասնամիակ խօսքով գրութեան մէջ նա կաշխուրդուած էր մնացել նստած տեղում և իւր անհրաժեշտ անհրաժեշտ կուտարները, ինչպէս և էլ կարծում էր, ինձից բոլորովին, ուղեք մի բան տեսի, բայց ուսուցած, արդէն ծերացած մարդ էր,

դրութիւն, որպէս զի նրանք առաջ տանն եկեղեցուն շինութեան գործը, մանաւանդ, որ պատուաւոր չէ մի այդպիսի հարստութիւն և բազմապէս քաղաքի համար երկու անշուք ու փոքրիկ եկեղեցի ունենալը: Սակայն պէտք է նկատել, որ այս գէպումն էլ Բազուի հայերն անտարբեր գտնուեցան գէպի եկեղեցին, և, մենք հաւատացած ենք, եթէ ինչ ալ գետնի ծախելու կամ առաւելի հանելու լինէր, ամենաբարձր երբեք հարկը մարդ կը ժողովուրդը ձեռք բերելու: Մինչդեռ ժողովում հազիւ թէ 30—40 մարդ լինէր...:

Բազուն այժմ ուսուցիչների կենդանի է գաւառ, սր փողոցով անցնում են, ուսուցիչ ևս տեսնում, բայց գրանցից ոչ մէկն ալ օրը չերեցան, բացի մի քանիսից, որոնք գրադարան-ընթերցարանի պաշտպանութեամբ ժողովի ժամանակ «տոյմալ» էին անում... *):

Ս. Մ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ՎԵՐԱԿԱՏԱՆԵՐՑ

ՍԱՄԱՐԱՏ, 7/19 սեպտեմբեր. — Ներքին, որոնք շարունակ ստանում են «Նոր-Դար»-ը, շատ անգամ կարդացած կը լինին, թէ Սարգստի գիւղացիների կլինին սրպիտի փորձանքներ են գալիս, սրբան անտեղի տուրքներն են տուում նրանցից և սրպիտի խոտութիւններ են գործ գրում նրանց դէմ:

Դրութիւնն աւելի լաւ հասկանալի դարձնելու համար, հարկ ենք համարում ընթերցողին ծանուցելու գիւղերի տեսակներին հետ:

Գաղափարաւորում գիւղերը պատկանելութեան տեսակէտից կարելի է բաժանել երեք կարգի.

Ա) Մարտի-ներ, որոնք պատկանում են կառավարութեան և ունեն իրենց յատուկ միջոցաւորութիւնը, որը վարում է ամբողջ պետութեան մէջ գտնուած այդ կարգի գիւղերի և կառավարների գործերը:

Բ) Աղալու/ներ. —Այդ կարգի գիւղերի հարկ և բոլոր կալուածները պատկանում են իրենց՝ գիւղացիներին, միայն ունենում են մի կառավար, այսինքն աղան, որը այդ գիւղի աղալութիւնը գնել է մի որոշ գումարով և նախկին գիւղի մեծութեանն ու տարեկան հատուցութեան համար պ. համարաձու Մեղի-Քեանի ձեռնարկին փող ունենք (քանակութիւնը չափաւ), իսկ եթէ այդ փողը կը կարգաւորուի, այն ժամանակ կը լինի գրեթէ զի հրաման տալ հանգամանակութիւն տեսնելու»:

Մենք ի սրբէ ցանկանում ենք ընտրուած պարսիկներն հոռուց և յաջող

չինչ չկարողացաւ արտասանել. նրա և նայի դէմքի վրայ մի լաղախտուն ժպիտ երևաց:

Բազուականը քննական հայեացքով նայեց նրա աշքերին և, առանց շտապելու, լրջութեամբ հարցրեց.

—Ինչ է պատահել. ձեզ նեղացրել են: Լաղախտուն ժպիտն աւելի ծամածռեց Գաբիւնի դէմքը և նա ոչ-խաղի պատարանեց:

—Ոչ... Ես նեղացրել:

—Ո՛րք:

—Օրիորդին:

—Ի՞նչպէս:

—Ես բարկացաւ ինձ վրայ:

—Ինչու

